

# СРПСКЕ ПРИВИЛЕГИЈЕ И ЊИХОВ УТИЦАЈ НА УРЕЂЕЊЕ И РЕФОРМУ ЦРКВЕНО-НАРОДНОГ ЖИВОТА У АУСТРОУГАРСКОЈ МОНАРХИЈИ У ПЕРИОДУ ОД ВЕЛИКЕ СЕОБЕ ДО КРАЈА ВЛАДАВИНЕ ЈОСИФА II (1690–1790)

Јован Тимотијевић\*  
Епархија жичка

*Апстракт:* У овом раду биће приказан положај српског народа под аустроугарском влашћу у периоду од 1690–1790 године. Сам положај и права Срба одређивана су документима који су издавани од стране аустроугарских владара. Привилегије које су добијали гарантовале су им поштовану црквену и делимичну световну самоуправу. Та права касније су сужавана и у поштованости укинута. Нарочито важна два документа су Декларација и Конзисторијална система, којим је извршена поштована реформа уређења Карловачке митрополије. Овом реформом Црква је поштована држави, иако да није могла решавати важна питања без мешања владара. У овом раду ставићу акценат на оне документе који су суштински мењали положај српског народа и Српске Православне Цркве у Аустроугарској.

*Кључне речи:* српски народ, Аустроугарска, владар, привилегије, Декларација, Конзисторијална система.

## Увод

Срби су још од XIV века почели са својим миграцијама северно преко Саве и Дунава на подручје Аустроугарске монархије. Тамошње власти су их прихватале и у њима виделе доброг савезника у одбрани од спољних не-

\* timotijevicjovan89@gmail.com.

пријатеља. Зато су Србима још од тога периода издаване разне царске привилегије по питању слободе вероисповести и народне самоуправе. Посебно значајан период у овом односу јесте након Велике сеобе 1690. године под вођством Патријарха Арсенија III Црнојевића, када је велики број Срба<sup>1</sup> доспео под аустроугарску власт. Срби су били приморани да напусте своје домове и државу која је била окупирана од стране Турака, са надом да ће убрзо успети да поврате своје територије. Цар Леополд I их је прихватио и дао им одређене привилегије које ће у наредном периоду бити прошириване, а затим у време Марије Терезије и Јосифа II постепено ограничаване, па и укинуте. Управо садржајем ових привилегија и њиховим утицајем на уређење и организовање црквено-народног живота бавићу се даље у раду.

## Велика сеоба и привилегије цара Леополда I

Вера и нада српског народа у коначно ослобођење од Турака нарочито се појачала приликом оснивања Светог Савеза<sup>2</sup> и пораза турске војске од аустријске код Беча. У периоду од 1688–1690. године аустроугарска војска је ослободила од Турака целу Србију и Македонију. Међутим, Турци су на челу са везиром Мустафом Ђуприлићем успели да среде своју војску и победе српске устанике код Драгомира 1689. године, и аустроугарску војску код Качаника јануара 1690. године. Освета Турака је била сурова и народ је морао на челу са Патријархом Арсенијем III да напусти своје домове и пође ка северу.<sup>3</sup>

Цар Леополд I је пре самога преласка упутио један манифест 6. априла 1690. године, у коме је позвао све народе који насељавају балканске земље које су под турском влашћу да стану на страну Аустроугарске и заједно пруже отпор освајачу. Оно што је кључно у овом писму јесте да ови народи, не напуштајући своје домове, ступе у борбу против Турака, а за узврат ће добити мноштво повластица. У писму пише да ће се царева војска појавити

<sup>1</sup> Подаци о броју Срба који су прешли преко Саве и Дунава се разликују у зависности од извора. Тако се говори о броју од 40 000 породица или 400 000 душа, рачунајући за сваку породицу да има по 10 глава како наводи Црнојевић. *Календар Мајице Српске* за 1902. рачуна 100 000 душа. Косовац, М. (1910), *Српска православна митрополија карловачка по подацима од 1905. год.*, Карловци, 66. Број од 70 000 избеглица које су чинили сељаци, занатлије, трговци, кнезови и свештеници. Веселиновић, Р. (2004), *Историја Српске православне цркве са народном историјом књига I*, Београд, 117.

<sup>2</sup> Свети Савез је војни савез који су чинили Аустрија, Пољска и Млетачка Република, основан 5. марта 1684. године у Линцу. Ђоровић, В. (1997), *Историја српског народа*, Бања Лука, 344–345.

<sup>3</sup> Веселиновић, Р. (2004), *Историја Српске православне цркве са народном историјом књига I*, Београд, 113–116.

на бојиштима, и да се прикључе њој и потчине заповестима њихових војвода и генерала и, уколико су у могућности, помогну у храни и свему што им затреба. За узврат, добиће слободу вероисповести и право избора војводе, биће ослобођени свих терета и данака, узимање данка дозвољено је само у случају ратне опасности како би могли организовати одбрану.<sup>4</sup> Дакле, намера аустроугарских власти била је јасна да Срби, не напуштајући своје територије, ступе у борбу против Турака, а не да се доселе у њихове земље. Али, будући да нису могли пружити војну помоћ, били су спремни и да их прихвате на својим опустелим јужним територијама.<sup>5</sup> Водили су се мишљу да ће им Срби послужити као добри војници у заштити својих јужних граница.

Овај манифест цара Леополда I примио је Патријарх Арсеније III како би га презентовао народу, али поред манифеста добио је и писмо од цара које на себи носи исти датум – 6. април 1690. године. У овом писму Леополд I поздравља патријарха и говори да је више пута обавештаван о великој жељи за ослобођењем и помоћи коју су пружали генералу Пиколинију.<sup>6</sup> Такође, изражава наду да ће патријарх искористити свој углед који има међу Србима и Арбанасима, како би их подстакао да се придруже аустроугарској војсци и збаце турски јарам.<sup>7</sup>

Пошто се турска војска опоравила од претрпљених пораза и поново организовала, веома брзо успела је да поврати под своју управу изгубљене територије у борбама са аустријском војском и њиховим савезницима. Плашећи се од турске освете, српски народ био је принуђен да напусти своје домове и на челу са Патријархом Арсенијем пође ка Аустроугарској. Приликом повлачења, Патријарх Арсеније је сазвао црквено-народни сабор у Београду, 18. јуна 1690. године, како би се расправљало о манифесту и писму цара Леополда I и повластицама које је понудио. Сабор је одлучио да призна цара Леополда I за српског поглавара и настави борбу против Турака.<sup>8</sup> Поред тога, пре него што пређу на територију Аустроугарске, одлучили су да од цара писмено захтевају повластице. Захтеви су садржали четири тачке у

---

<sup>4</sup> Радонић, Ј. Костић, М. (1954), *Српске привилегије 1690. до 1792*, Београд, 89–90.

<sup>5</sup> Ђоровић, В. (1997), *Историја српског народа*, Бања Лука, 353.

<sup>6</sup> Енеј Пиколомини је био генерал аустријски који је успео 1688–1689. године да ослободи територије јужно од Саве и Дунава, а нарочито се истакао приликом освајања Скопља, Пећи и Призрена. У Призрену се састао са Патријархом Арсенијем и наговорио га да се врати у Пећ из Херцег Новог, где се склонио од освете Турака. Успео је и да изда заштитни лист Патријарху Арсенију у име цара аустријског, а да од патријарха добије заклетву верности аустријском цару. Види: Ђоровић, В. (1997), *Историја српског народа*, Бања Лука, 349–350. Веселиновић, Р. (2004), *Историја Српске православне цркве са народном историјом књига I*, Београд, 114.

<sup>7</sup> Радонић, Ј. Костић, М. (1954), *Српске привилегије 1690. до 1792*, Београд, 90–91.

<sup>8</sup> Веселиновић, Р. (2004), *Историја Српске православне цркве са народном историјом књига I*, Београд, 116.

којима су тражене следеће повластице: слобода православне вере, стари календар (прва тачка); слободно бирање архиепископа на духовном и световном сабору, који обавезно мора бити Србин (друга тачка); да патријарх има право слободно и самовољно постављати митрополите, епископе, игумане и свештенике, а где постоји потреба, да може зидати нове цркве и манастире (трећа тачка); ослобођење од свих државних намета црквених имања и самостално управљање њима, да патријарх има право судити за преступе више и ниже јерархије (четврта и пета тачка); да епископи имају слободу кретања по свим варошима и селима како би поучавали свештенство и народ (шеста тачка).<sup>9</sup> Ове захтеве са црквено-народног сабора у Беч је однео Епископ јенопољски Исаија Ђаковић, који је добро знао немачки језик.

Занимљиво је да су Срби у својим захтевима тражили мање привилегије него што је Леополд I дао својим манифестом од 6. априла 1690. године. Али, треба знати да овај манифест није био упућен само њима, већ свим балканским народима, и да је давао привилегије које они нису ни тражили. Срби су, може се закључити, добро проучили манифест и тражили су слободу вероисповести на целом подручју Аустроугарске монархије, а не само у областима под турском влашћу. Цар Леополд I је у манифесту дао слободу избора војводе, али то Србима није било потребно, будући да су Срби живели у племенским заједницама и да је свако племе имало војводу на челу, а на већој територији постојао је један црквени поглавар који је повезивао сва та племена у заједницу. Стога је патријарх имао ауторитет да буде не само црквени, него и световни владар, а ни један виђенији световњак не би могао стати уз патријарха и бити раван њему. Зато је било најважније да се у избор црквених поглавара нико не уплиће.<sup>10</sup> У захтевима са овог сабора тражи се да само свештена лица и црквена имања буду изузета од плаћања десетка, да би Патријарх Арсеније касније молио цара да им дозволи слободно исповедање вере и вршење верских обреда свуда, и да ослободи народ од плаћања десетка.<sup>11</sup>

Пошто се Епископ Исаија Ђаковић дуже време задржао у Бечу ради добијања привилегија, српски народ је морао прећи преко Саве и Дунава не чекајући да добије тражене привилегије, јер су Турци веома брзо напредовали ка северу. Српски народ населио се углавном око Будима, Острогона и Сентандреје. Епископ Исаија Ђаковић је са добијеним привилегијама стигао тек 21. августа 1690. године.

<sup>9</sup> Руварац, Д. (1926), *О српско народно-црквеној аутономији у Угарској (од 1690–1903)*, Сремски Карловци, 3–4.

<sup>10</sup> Ђоровић, В. (1997), *Историја српског народа*, Бања Лука, 352–353.

<sup>11</sup> Руварац, Д. (1926), *О српско народно-црквеној аутономији у Угарској (од 1690–1903)*, Сремски Карловци, 4.

Привилегијом од 21. августа 1690. године цар Леополд I је одговорио позитивно на захтеве које су Срби упутили са црквено-народног сабора у Београду. Иако многи историчари, говорећи о овом писму које су Срби упутили цару Леополду I, пишу да су то захтеви, пре би се могло рећи да су то молбе. Видимо да се све молбе заснивају на жељи народа да имају потпуну слободу вероисповести и црквене аутономије, вероватно је то из разлога што је носилац идентитета у окупираној Србији након пада деспотовине била Српска Православна Црква и њен поглавар. Да бисмо што боље анализирали добијене привилегије, навешћу део писма цара Леополда I који закључује: „Да по обичају Србаља источне цркве грчког обреда и по пропису старог календара слободно опстојати можете, е да вам како до сада тако и унапред никоји црквени или световни сталежи никакве досаде чинити не могу; и нека вам слободно буде између себе, сопственом влашћу, из српског народа и језика постављати себи архиепископа, кога ће црквени и световни сталеж између себе бирати. И овај архиепископ нека има слободну власт располагати свима источним црквама грчког обреда, епископе посвећивати, свештенике по манастирима распоређивати, где буде нужно цркве сопственом влашћу зидати, по варошима и селима српске свештенике намештати: једном речи, како и досада да буде поглавар над црквама грчког обреда и над општинством исте вероисповести, и да има власт њима располагати, сопственом влашћу црквеном, по повластицама које вам дадоше претходници Наши... Даље црквеним сталежима, као архиепископу и епископима, монасима и свакога реда свештеницима грчког обреда у манастирима и црквама нека остане власт располагати, тако да нико у предреченим манастирима, црквама и резиденцијама вашим никаква насиља чинити не може; него од десетка, данака и квартира да буду ослобођени као и пре, нити да има ико од световњака, осим Нас, над црквеним сталежом власт, кога затворити или заробити, него да архиепископ може такве од њега зависне црквене људе, ако што скриве, по праву црквеном или канонском казнити... Најпосле кад архиепископ, или епископи ваши, када нужда захтева, манастире и цркве по варошима или селима обилазе, или парохе и општину поучавају, нећемо трпети да им ико, било од црквених људи било од световних, досаду какву чини.“<sup>12</sup>

Овим повластицама испуњена је молба послата преко Епископа Исаије Ђаковића. Као што текст повластице говори, призната је црквена аутономија и признате су повластице које су Срби већ раније добијали од угарских краљева.<sup>13</sup> Архиепископ или патријарх може слободно вр-

---

<sup>12</sup> Радонић, Ј. Костић, М. (1954), *Српске привилегије 1690. до 1792*, Београд, 91–92.

<sup>13</sup> Срби су добили од краља Жигмунда тзв. „Ковинске привилегије“. Види: Рува-рац, И. (1934), *О ковинским привилегијама*, Београд, 420–445. Те привилегије су потврђене од каснијих владара: Владислава, Ладислава, Матије Корвина. Ове привилегије проширио је Фердинанд II, а потврдили касније Фердинанд III и Леополд I.

шити своју управу, постављати и судити свештенству, слободно обилазити парохије и подучавати свештенство и народ. Од пореза је изузет само клир, те се на основу овога не може говорити о црквено-народној, већ само црквеној аутономији.<sup>14</sup>

Следећи важан документ који је издат је Заштитна диплома од 11. децембра 1690. године, којом се потврђују привилегије од 21. августа исте године, а Срби се са целокупном својом имовином стављају под заштиту угарског краља.<sup>15</sup>

Привилегија цара Леополда I од 20. августа 1691. године<sup>16</sup> има посебну важност. Поред тога што потврђује раније дате привилегије, она и проширује подручје српске световне самоуправе. На завршетку ове повластице се каже: „Нека сви од архиепископа као од свог црквеног поглавара, како у духовним тако и светским стварима зависе.“<sup>17</sup> Ова привилегија издата је преко угарске дворске канцеларије и односила се на све Србе у Угарској. Дакле, архиепископ је до добијања ове привилегије био само црквени, а сада је постао и световни поглавар. Световна власт је касније пренесена и на митрополите и то је важило све до 1763. године, када је она одузета од стране Беча.

Цар Леополд I 4. марта 1695. године издаје још једну привилегију, у којој потврђује претходне дате привилегије и гарантује потпуну црквену самоуправу, а у световним стварима ослобођење од свих новчаних терета, тј. десетка. Уколико народ сакупља десетак, може га искористити за издржавања свога свештенства, као што је то било уређено у време владара Матије и Владислава. Овом привилегијом је још једном потврђена слобода управљања у црквеним пословима архиепископа, и потврђени су епископи од стране цара које је патријарх предложио.<sup>18</sup> Цар Леополд

<sup>14</sup> Димитрије Руварац, суочен са закључцима појединаца и странака да се овде говори о црквено-народној аутономији, то оповргава и каже: „Из поменуте народне молбе и ове привилегије се сасвим јасно види, да је народ наш молио, да архиепископ – патријарх има неограничену власт над црквом, тј. да може по својој вољи постављати и посвећивати епископе, свештенике и настојатеље манастирске и судити им, и да је цар Леополд ту народну молбу и испунио. Из њих изводити, да је нашем народу њима припозната црквено-народна аутономија; може само онај, који или их није читао, ил ако их је читао, није разумео, ил није хтео да их разбере... Цар је Леополд I дакле по молби патријарха Арсенија Црнојевића и српског народа, признао патријарху тако рећи неограничену власт у цркви.“ Руварац, Д. (1926), *О српско народно-црквеној аутономији у Угарској (од 1690–1903)*, Сремски Карловци, 6.

<sup>15</sup> Симеоновић–Чокић, С. (1939), „Српске привилегије“, *Војводина II*, Нови Сад, 56.

<sup>16</sup> Оригинал привилегије чува се у Архиву СПЦ у Београду, на себи има и потпис Леополда I.

<sup>17</sup> Косовац, М. (1910), *Српска православна митрополија карловачка по појединцима од 1905. год.*, Карловци, 67.

<sup>18</sup> Радонић, Ј. Костић, М. (1954), *Српске привилегије 1690. до 1792.*, Београд, 92–95.



И је касније издавао нове привилегије<sup>19</sup> које су, заправо, биле потврда да претходно издате привилегије остају на снази. То је, на неки начин, био извесни договор да Срби дају војнике за одбрану земље, а за узврат породице војника ће бити ослобођене свих намета.

Срби који су морали да се преселе на територију Аустроугарске страхујући од освете турске војске, успели су у кратком временском периоду да се изборе за извесна права и привилегије. Наравно, не треба заборавити да су те привилегије добијене од цара Леополда I биле дате како би Србе искористили у одбрани своје државе као регуларну војску, али исто тако постојало је мишљење да ће се Срби са својим Патријархом Арсенијем III убрзо вратити у своју постојбину. Привилегијама цара Леополда I српски народ је стекао црквену самоуправу, извесну световну самоуправу, политичка права и низ повластица које су народ ослобађале од новчаних терета.

Након стечених привилегија од цара Леополда I, наследници на престолу су те привилегије прво потврђивали, а потом полако ограничавали. Тако цар Јосиф I својим привилегијама, од 7. августа 1706. године и 29. септембра 1706. године, само потврђује раније добијене привилегије. Док су његови наследници имали за циљ да ограниче дате привилегије и изврше реформу Српске Православне Цркве, како би је ставили под своју контролу.

## Тумачење добијених привилегија и народна борба за очување истих у време Карла VI

Карло VI, наследник цара Јосифа I, издаје 2. августа 1713. године потврду, а затим и Заштитну диплому 10. августа 1715. године, и са оба документа потврђује стечене привилегије које су Срби добили од његових претходника. Међутим, први покушај сужавања привилегија уследио је управо за време владавине цара Карла VI, у периоду од 1727. до 1735. године, када су народ и Црква морали да се боре за очување раније стечених привилегија. Наиме, цар Карло VI је 31. марта 1727. године издао Декларацију у којој је тумачио раније дате привилегије и сажео их у девет тачака.<sup>20</sup> Србима је одређивано које ће празнике славити, за избор епископа је тражена тројна кандидација, свештеници подлежу световним судовима у грађанским парницама, за зидање цркава и обилазак парохија од стране епископа потребно је одобрење државних власти, оставштина покојника

---

<sup>19</sup> Привилегије: 16. јуна 1698, 1. јула 1698, 20. марта 1699, 2. јуна 1699. и 21. јула 1699. године. Косовац, М. (1910), *Српска православна митрополија карловачка по појединцима од 1905. год.*, Карловци, 67.

<sup>20</sup> Симеоновић—Чокић, С. (1939), „Српске привилегије“, *Војводина II*, Нови Сад, 63–64.

који нема деце не припада цркви него држави, свештеници од сада морају плаћати десетак,<sup>21</sup> док је народ од митрополита зависио само као од духовног, а никако световног поглавара.<sup>22</sup> Ову Деклараторију митрополит је прогласио по царској заповести, али је уследио отпор народа. Тим поводом сазван је и народни сабор исте године који је тражио доказе против сужавања привилегија, а главни доказ је било сведочанство да су Срби били послушни Бечком двору, и да су имали велике ратне заслуге. Срби су захтевали да привилегије буду поново протумачене и потврђене. Цар Карло VI је под овим притиском издао нову Деклараторију 1729. године, али она није донела никакво побољшање у односу на претходну, јер је у њој само детаљније образложен садржај раније Деклараторије.

Пошто се издавањем друге Деклараторије ништа није променило, уследио је још већи отпор. Цар Карло VI издао је још два рескрипта.<sup>23</sup> У Рескрипту из 1734. године дозвољено је слављење празника по старом календару, а у срединама где има римокатолика морају се уздржавати од послова током прослављања католичког Божића, Васкрса и Духова. За римокатолике исто правило није важило у случају када православци славе своје велике празнике. Ова одредба је кршена тиме што су Срби често у мешовитим срединама присиљавани да славе римокатоличке празнике.<sup>24</sup> Иако је првом Леополдовом привилегијом архиепископ могао да поставља сам епископе, уведена је тројна кандидација која је заправо била римокатоличка пракса, а све је то правдано чињеницом да је владарско право да поставља епископе. Тројна кандидација није одмах заживела, али је сада владар морао да потврди епископа којег митрополит предложи. А по питању духовне и световне власти митрополита није промењен став, само је потврђена духовна власт митрополиту која му се не може никако оспорити, а световну власт спроводи владар. Митрополит је могао заступати интересе својих верника и бити само посредник између владара и народа, али се не сме сматрати за световног поглавара, јер је то цар Карло VI. За изградњу храмова требале су посебне дозволе, а на добијање дозвола чекало се дуго времена. Свештеници у световним преступима подлежали су одговорности световних судова. Десетак је наметнут и свештенству, али то није у сваком месту важило.<sup>25</sup>

<sup>21</sup> Косовац, М. (1910), *Српска православна митрополија карловачка по подацима од 1905. год.*, Карловци, 68.

<sup>22</sup> Хаџић, А. (1880), „Два прилога из г. 1727. за повесницу српског народа“, *Летопис Машице српске*, Нови Сад, 103–105.

<sup>23</sup> 3. фебруар 1732. године и 8. септембар 1734. године.

<sup>24</sup> Нинковић, Н. (2013), „Митрополит Павле Ненадовић и одбрана Привилегија 1751. године“, *Susreti kultura*, II, Нови Сад, 214–219.

<sup>25</sup> Швикер, Ј. (1998), *Политичка историја Срба у Угарској*, Нови Сад – Београд, 62–68.



Намера аустроугарских власти приликом наводног тумачења привилегија је била жеља да те привилегије смање и на крају укину, али, плашећи се још већег отпора народа, цар је изјавио да не жели да сужава привилегије. Цар Карло VI је 7. маја 1735. године издао Заштитну диплому, којом је потврдио све дароване привилегије по њиховом старом значењу.<sup>26</sup> Овим је завршена борба око очувања привилегија у време цара Карла VI. Као победник је свакако изашла државна власт, јер је и поред великог отпора успела да сузи права српског народа.

## Реформа Српске Православне Цркве и продужетак борбе за очување привилегија у време Марије Терезије

Борба за очување привилегија добијених од цара Леополда I продужава се и у време царице Марије Терезије и њеног наследника Јосифа II. Царица Марија Терезија је већ 1741. године издала документ којим је потврдила Патријарха Арсенија IV Јовановића Шакабенду за архиепископа и митрополита карловачког.

Марија Терезија убрзо је почела да спроводи реформе којима је хтела да оствари идеју једнакости у друштву, па је почела да укида привилегијална права свих до тада повлашћених друштвених слојева и устанаова. Наравно, највише погођени овим реформама били су Срби, зато је Арсеније IV тражио да се потврде српске привилегије, првенствено због великих ратних и политичких заслуга српског народа. Марија Терезија је морала изаћи у сусрет упућеној молби, јер су тренутне историјске прилике ишле на руку Србима који су у то време ратовали против непријатеља Аустроугарске. Она је 24. априла 1743. године издала привилегију којом је признала велике ратне и политичке заслуге српског народа и потврдила раније привилегије.<sup>27</sup> Након ове привилегије из 1743. године уследило је низ привилегија, потврда, заштитних декрета, едикта, резолуција и потврда којима су потврђивана раније дата права, и позивано на поштовање истих.<sup>28</sup> Срби су упућивали политичке, црквене, економске и просветне захтеве који углавном нису испуњавани. Али су успели да се изборе за оснивање Илирске дворске комисије 1745. године, која је преименована у Илирску дворску депутацију после две године, а њен задатак је био борба за праведно решавање српских проблема.

---

<sup>26</sup> Косовац, М. (1910), *Српска православна митрополија карловачка по подацима од 1905. год.*, Карловци, 68.

<sup>27</sup> Веселиновић, Р. (1966), *Историја српске православне цркве са народном историјом II (1766–1941)*, Београд, 34–35.

<sup>28</sup> То су документа из 1745, 1746, 1751, 1756, 1759, 1760. и 1763. године.

Покушај да се ограничи привилегије српског народа и да се утиче на унутрашњи црквени живот, учињен је издавањем правилника који се звао Регуламент 27. септембар 1770. године.<sup>29</sup> Регуламент је, како се наводи, настао на основу раније датих привилегија и представља потврду истих. Рад на састављању овог правилника дат је Илирској дворској депутацији, а пресудну улогу у његовом формулисању имао је њен председник, барон Колер.<sup>30</sup> Међутим, када се узме у обзир садржај правилника, види се да он није утемељен на раније датим привилегијама. Овим Регуламентом се првенствено желела промена положаја Српске Православне Цркве, и да се омогући интервенција државних власти у њеној унутрашњој организацији. Жеља је била да државна власт успостави контролу над Карловачком митрополијом и њеним верницима. Важан моменат је ограничавање власти митрополита, у другом и трећем параграфу пише да је он духовни поглавар у Цркви, а никако поглавар у световном смислу. Такође, митрополиту је ограничена и црквена власт, јер није могао постављати администраторе на упражњене епархије, сазивати синод без дозволе власти и одржавати их без царског представника, није смео рукополагати епископе и свештенике пре царске потврде, подизати нове храмове и имати судску власт над народом и свештенством.<sup>31</sup>

Институција црквено-народног сабора, која је имала улогу у одбрани привилегијалних права и која је заступала интересе српског народа пред државним властима, помагала митрополитима у уређењу црквеног живота, у Регуламенту је само споменута у вези са избором нових митрополита.<sup>32</sup> У поглављима која се односе на митрополита, епископе, свештенике, манастире, конзисторије, држава је показала да се директно меша у унутрашње црквено уређење. Решено је питање прихода свештенства, прихода и расхода митрополије и стављена је сва имовина под државну контролу. Захтевано је поновно уређење парохија и смањење истих и броја свештеника, уређење духовних судова и реформу манастира и школа. Посебно занимљиво питање било је смањење броја православних празника. Важна одлука Регуламента је отварање ћирилске штампарије у Бечу, под контролом Илирске дворске депутације. Штам-

<sup>29</sup> Регуламент је имао 75 чланова, који су распоређени у 10 поглавља: О примени њихових Привилегија (1), О зависности свештенства и народа (2), О митрополиту (3–20), О епископима (21–30), О протопрезвитеријатима (31–32), О парохијалним свештеницима (33–46), О манастирима (47–50), О конзисторијама (51–59), О праву судства (60–64), О народу уопште (65–75). Швикер, Ј. (1998), *Полишичка историја Срба у Угарској*, Нови Сад – Београд, 211–216.

<sup>30</sup> Симеоновић–Чокић, С. (1939), „Српске привилегије“, *Војводина II*, Нови Сад, 82.

<sup>31</sup> Косовац, М. (1910), *Српска православна митрополија карловачка по подацима од 1905. год.*, Карловци, 69.

<sup>32</sup> Признаје се право избора митрополита црквено-народном сабору, али потврду избора мора дати цар.

парија није основана само ради квалитетније и јефтиније штампе црквених и школских књига, већ и другог материјала потребног за планирану реформу цркве, и да би се руски утицај свео на минимум. На крају, може се слободно рећи да је Регуламент заправо био први закон о Српској Православној Цркви у Аустроугарској монархији, којим се уређују односи у Српској Цркви, односно њена организација од врха до дна. Црквена јерархија је суштински ослабљена у корист државне власти.<sup>33</sup>

Велики изазов државних власти било је уверити свештенство и народ да Регуламент не укида и не смањује привилегије цара Леополда I, јер су већ видели да ранији покушаји сужавања привилегија и поновног тумачења нису прошли. Зато се на почетку Регуламента сусрећемо са противречностима, јер, прво, Регуламент се позива на документ који је издат митрополиту Павлу Ненадовићу 1763. године којим се привилегије сужавају, а затим, како би то ублажили, следи текст Марије Терезије која потврђује привилегије и гарантује заштиту раније остварених права.

Регуламент је штампан у два издања која су се разликовала, једно издање у целини намењено државним и црквеним властима, и друго краће издање за народ.<sup>34</sup> Ово друго издање намењено народу је имало 28 чланова од 75, колико је имао цео документ. Чим су постојала два издања Регуламента са различитим текстом, то је значило да неке одредбе Регуламента треба држати у тајности за ниже свештенство и народ.<sup>35</sup> Због тога је Регуламент изазвао велико негодовање и сумњу међу народом и морао је бити повучен, о томе најбоље сведоче речи: „И свештенству и народу било је зазорно, што се државне власти и сувише уплићу у наше чисто црквене послове. А особито када се сазнало да је за митрополита и за епископе издат другачији Регуламенат, а другачији опет за народ, почне се отуда свашта изводити и доумињавати. Народ почне јавно сумњичити владике, да су оне у договору са владом, па да стога влада крњи народне привилегије.“<sup>36</sup>

На црквено-народном сабору 1774. године, чији је задатак да брани права свештенства и народа, посланици су се изјаснили против одредаба Регуламента које су се косиле са раније добијеним привилегијама. Јавно су наведене и тачке које су требале да остану тајна, као и бројни примери непоштовања привилегијалних права и поднете су примедбе. Те примедбе су дате царском представнику, а он их је заједно са својим примедбама проследио Илирској дворској депутацији. Такође, незадовољство је исказано и на седницама Синода које су одржане 1774. и 1776. године.

---

<sup>33</sup> Костић, М. (1932), *Гроф Колер као културно-просветни реформатор код Срба у Угарској у XVIII веку*, Београд, 44–47.

<sup>34</sup> Грбић, М. (1891), *Карловачко владичанство књига II*, Карловац, 197.

<sup>35</sup> Швикер, Ј. (1998), *Политичка историја Срба у Угарској*, Нови Сад – Београд, 225.

<sup>36</sup> Грбић, М. (1891), *Карловачко владичанство књига II*, Карловац, 207.

Исказано незадовољство довело је до повлачења првог Регулamenta и замену новим, 2. јануара 1777. године. Други Регулament је требао да исправи грешке првог, али је изазвао само још веће огорчење и незадовољство народа. Други Регулament је имао 76 чланова и подударо се са првим, а разлике су биле мале и скоро безначајне. Измене су се тичале прихода и имовине црквених лица, оснивања школа, утврђивања броја посланика за црквено-народне саборе, како ће се обављати сахране, реформи календара и смањења броја празника. Примедбе, које су послате преко царског представника Илирској дворској депутацији, нису уопште усвојене, а пошто се нови Регулament штампао у целини народ је могао да види како су и колико повређене привилегије. У Регулamentу је писало да је он донет у сагласности са епископима и то је изазвало огорчење код народа.<sup>37</sup> Дошло је до отворене побуне народа у Вршцу и Новом Саду. Како би угушили побуну, власти су употребиле и војску. Чак је физички нападнут Епископ Вићентије Поповић и оптужен да жели народ да преведе на унију. Илирска дворска депутација је примила примедбе на први Регулament и требало је да предложи решење царици Марији Терезији, међутим, та њихова решења су изазвала још веће немире. Царица је морала одмах да предузме одређене мере да би смирила народ, а прва је била укидање Илирске дворске депутације, 2. децембра 1777. године. Следећи корак царице Марије Терезије је био позив Митрополиту Вићентију Јовановићу да изнесе приговоре на Регулament, што је он урадио и доставио царици 5. фебруара 1778. године.<sup>38</sup>

Регулamente из 1770. и 1777. године заменила је Деклараторија 16. јула 1779. године, која је остала важећа до 1868. године. Овим документом царица Марија Терезија је све привилегије до тада дате Србима, које су гарантовале црквену самоуправу и извесну народну самоуправу, свела на извесну црквено-школску самоуправу, која је опет у многоме зависила од потврда владара. У потпуности је уредила црквени живот који је у важним питањима сада зависио од владара.

Деклараторија је имала 70 чланова, у уводу је речено да треба сакупити све примерке Регулamenta из 1770. и 1777. године и изменити у скалду са датом Деклараторијом. Да би сагледали како су привилегије које су дате од цара Леополда I биле одузете, анализираћу садржај саме Деклараторије. На самом почетку Србима се даје право да, док су верни и покорни владару, имају уживање у свим привилегијама раније добијеним (чл.1). Народ у духовним стварима зависи од митрополита, а у световним од грађанских власти (чл.2). Избор митрополита врши народ, али га потврђује

<sup>37</sup> Слијепчевић, Ђ. (2002), *Историја српске православне цркве II*, Београд, 37.

<sup>38</sup> Веселиновић, Р. (1966), *Историја српске православне цркве са народном историјом II (1766–1941)*, Београд, 39.

владар (чл.3). Уређени су приходи епископа и митрополита (чл.4). Реше-но је питање коме припада имовина након смрти свештеника, епископа и мирских лица која немају наследника (чл. 5–8). Материјално пословање цркве и њених фондова стављено је под контролу владе, која је то вршила преко три асистента (чл. 9–11). Када умре митрополит или епископ, одређен је начин расподеле заоставштине и измирење дугова, ако су остали иза покојника (чл. 12–19; 28–30), на упражњена места владар поставља администратора (чл. 20). За одржавање сабора и синода мора се тражити дозвола владара, а уколико је изборни сабор обавезно је присуство царског комесара (чл.21). Регулисано је плаћање приликом рукоположења у епископски чин, а за рукоположење свештеника забрањено је вршити наплату, одређена је висина давања за парохије и плата свештеницима. Наплате за освећивање храмова од епископа су умањене, одређено је тачно и колико су дужни народ и свештенство плаћати епископима (чл. 22–24). Митрополит и епископи за обилазак епархија морају тражити одобрење од двора и пријавити локалним властима, а превоз имају да финансирају сами (чл. 25). Владичанску пошту има да разносе војничке писмоноше, а епископским намесницима приликом обиласка парохија трошкове ће плаћати епископ (чл. 26–27). Уређена је организација протопрезвитерата, надзирање парохија и њихово издржавање (чл. 31–32). Прописано је да за свештенике не могу бити рукоположени они који немају сведочанство о свршеним богословским наукама, немају пуних 25 година живота и нису поданици царства. Такође је прописано колике парохије треба да буду, јер је свештеника било више него што је потребно (чл. 33–37). Забрањено је рукоположење свештених лица у Пећи, као и примање свештених лица са територија ван Аустроугарске. Свештена лица која долазе из других земаља морају се пријавити властима, уколико то не учине, биће протерани. Такође, свештеници не смеју напуштати територију Аустроугарске монархије без пријаве властима, где иду и којим поводом (чл. 38). Прописане су две штоларне норме које се наплаћују од народа, а свештеник је ослобођен од плаћања данка и осталих намета, ослобођен је војничке службе са још једном мушком главом у кући (чл. 39–40). Даље је прописано како вршити венчања и оглашавања, такође, како вршити сахране и узимати накнаду за исту, покушати убедити народ да се одрекне неких празноверја (чл. 41–43). Строго се забрањује да се удови свештеници приморавају на монашење и одлазак у манастире (чл. 45). Декалараторијом је заповеђено да се престане са укидањем манастира, али је забрањено подизање нових и обнова већ постојећих. Обнова је дозвољена уколико је финансирана из личних средстава манастира. Све везано за поседе манастирске, као и лицима која могу примити монашки чин је регулисано (чл. 47–49). Конзисторијални послови да се обављају према одлукама сабора

из 1769. године, а митрополит да изнесе своје мишљење о томе како би се то могло можда на бољи начин уредити (чл. 50). Забрањује се митрополиту и епископима да своје свештенике кажњавају бијењем, везивањем, оковима, осим ако су на то осуђени редовним судом (чл. 51). Без дозволе владара нико се не сме казнити искључењем из Цркве (чл. 52). Свештеници за своје грађанске преступе одговарају пред државним судовима. Током судског процеса могу присуствовати и два представника Конзисторије да се увере у правичност процеса. Ако се установи кривица код оптуженог лица, оно се предаје конзисторији да га лише свештеничког чина (чл. 53). Свештенству се забрањује да световњаке кажњавају батинама или излажу јавном руглу. Да не кажњавају народ забраном целивања икона или у новцу (чл. 53–54). Дозвољено је свештеницима да осуђенике на смрт смеју исповедати, причешћивати и пратити на губилиште (чл. 56). Говори се о отварању штампарије где би се штампале књиге неопходне српском народу, а да се без одобрења владе не могу штампати резолуције, декрети и документи датих привилегија (чл. 58–59). Још једном је наглашено да се сабори не могу сазивати без одобрења владара и претходног обезбеђивања новца за трошкове сабора, као и да изасланства не могу долазити на двор без претходне најаве и казивања разлога доласка (чл. 60). Забрањено је митрополиту и епископима да путују новцем својих верника (чл. 61). Одређене су дневнице онима који присуствују сабору и како ће се за те потребе обезбедити средства, сабор мора чинити 25 представника војске, 25 грађанства и 25 свештеника (чл. 62–63). Поштовање старог календара је дозвољено, али у мешовитим срединама, где има римокатолика, морају се светковати већи празници и затварати дућани и радионице, а у остале празничне дане само у периоду када се свршава миса. Срби су могли празновати све празнике прописане Синодом из 1774. године, али не чинити нове заветне празнике (чл. 64–65). Прописани су услови како, када, где и под којим условима се могу подизати православне цркве (чл. 66). Приликом оснивања гробља, мора се тражити дозвола локалних власти ради очувања општег здравља (чл. 67). Мешовити бракови да се склапају увек са знањем власти, а уколико би се неко потурчио, подлегао би казни јер је то тежак злочин (чл. 68). Све краљеве заповести морају проглашавати свештеници народу у присуству једног војника као сведока (чл. 69).<sup>39</sup>

Деклараторијом је прописана организација Цркве и то независно од жеља и захтева црквене јерархије и народа, и без обзира на раније привилегије. Овим су Срби добили нови правни положај у Аустроугарској монархији. Са равноправног односа државе и Цркве, прешло се на апсо-

<sup>39</sup> Радонић, Ј. и Костић, М. (1954), *Српске привилегије 1690. до 1792.* Београд, 125–150.



лутно покораване Цркве држави, народно-политичка аутономија Срба у Угарској претворена је у црквено-школску.<sup>40</sup>

## Патент о верској толеранцији, Конзисторијална система и укидање привилегија давањем грађанских права у време Јосифа II

Рад на реформацији, након смрти Марије Терезије, наставио је њен син Јосиф II. Цар Јосиф II спровео је сасвим нову верску политику у односу на своју мајку, која је била под великим утицајем језуитског реда. У верском погледу је желео да оствари начело једнакости, те је издао Патент о верској толеранцији децембра 1781. године. Њиме је признао равноправност свих верских заједница и слободу вероисповести.<sup>41</sup> Међутим, Патент није дао потпуну слободу вероисповедања онима који нису били римокатолици, али представио је помак у погледу протестаната и Јевреја којима је исповедање вере било забрањено. Иако су Срби, као православни, раније датим привилегијама имали слободу исповедања своје вере, осетио се смањени притисак на православне. Нпр. дозвољена је градња цркава, без обзира на број православних у месту где би била саграђена. Циљ овог закона је био да се народ, без обзира на верску припадност, подстакне да ради на друштвеном и економском напретку државе.

Цар Јосиф II је објавио Конзисторијалну систему 5. априла 1782. године, којом је уређено црквено правно подручје. Деклараторија је само споменула потребу конзисторија, али није донела уредбе о њој. Конзисторијална система подељена је у четири дела. Први део говори о конзисторијама и о пословима који ће се расправљати у њима, и има 5 чланова. При свим епархијама основаће се Епархијске конзисторије. Жалбе на пресуде Епархијске конзисторије подносиће се код митрополитске апелаторије. Ако неко сматра да је и пресудом апелаторије оштећен, може се обратити владару. Судска власт конзисторија односи се на духовне и црквене послове, а никако на грађанске парнице. Задатак конзисторије било је решавање брачних спорова, контрола рада свештенства, брига о реду у манастирима и избору игумана, брига о уредности цркава, одежда и сасуда, списак свештеника сваке епархије и цркава у којима се служи, контрола архива и протокола крштених, венчаних и умрлих. Епархијске конзисторије су биле дужне да подносе извештај сваке године.

---

<sup>40</sup> Костић, М. (1932), *Гроф Колер као културно-просветни реформатор код Срба у Угарској у XVIII веку*, Београд, 83–85.

<sup>41</sup> Веселиновић, Р. (1966), *Историја српске православне цркве са народном историјом II (1766–1941)*, Београд, 41–42.

Други део говори о судском поступку кога се имају држати странке у парничним расправама и Епархијске конзисторије код изрицања пресуде, и има 22 члана. У овом делу је детаљно описан поступак подношења тужбе, позив на суђење, одређивање заступника, како поступати у случајевима када тужени или тужилац не дође на суђење. Суд су чинили председник и три члана, који су гласањем одређивали пресуду. Последњи је увек гласао председник, ако би се гласови преполовили, одлучивала би она страна на којој је председник. Посебан пропис је дат за брачне парнице.

Трећи део говори о особљу које сачињава Епархијску конзисторију, и има 8 чланова. Чланови Епархијске конзисторије су епископ као председник, два виша манастирска свештеника, два протопрезвитера, два пароха, и по један бележник, фискал и тумач. Упражњена места се попуњавају конкурсом. Прописане су и плате за чланове и обавеза да се седница одржава сваке седмице једанпут.

Четврти део говори о Митрополитској апелационој конзисторији, и има 15 чланова. Чланови Митрополитске апелаторије су митрополит као председник, два оближња епископа, два архимандрита, два протопрезвитера и бележник. Апелаторија заседа када се накупи више парница, али не старијих од четири месеца. Уколико је предмет апелаторије био из митрополитове епархије, онда он није могао бити присутан, исто је важило и за епископе који су били чланови апелаторије. Гласали су прво млађи па потом старији, а председников глас је био одлучујући. Митрополитска апелаторија је прегледавала извештаје Епархијских конзисторија и подносила годишњи извештај владару. Посебан процес је вршен када је оптужен епископ због своје службе, или када је оптужена цела конзисторија.<sup>42</sup>

Конзисторијална система је донета као и Деклараторија без обзира на то шта су о томе мислили, предлагали и желели јерархија и народ, предлози сабора и синода нису такође уважени. Овим је потврђена апсолутистичка власт царева и супермација државе у односу на Цркву. Конзисторијална система важила је све до 1871. године.

Цар Јосиф II одлучно је спроводио верску реформу која се односила на укидање манастира, не само православних, већ и римокатоличких. Идејама Јосифовог рационализма у областима друштвеног, привредног и културно-просветног живота била је одушевљена омладина и мали број више јерархије, и они су се називали националистима или патриотима, а противници ових реформи били су црквари.<sup>43</sup>

<sup>42</sup> Радонић, Ј. и Костић, М. (1954), *Српске привилегије 1690. до 1792*, Београд, 167–178.

<sup>43</sup> Веселиновић, Р. (1966), *Историја српске православне цркве са народном историјом II (1766–1941)*, Београд, 42.

## Закључак

Бавећи се питањем положаја српског народа и Српске Православне Цркве у Аустроугарској у првом столећу након Велике сеобе, може се закључити да постоје два различита периода. Први период, одмах након досељавања у време Леополда I, када су Србима дате све тражене привилегије и дозвољено им је да населе опустеле јужне територије Аустроугарске. То је учињено са намером да се помогне том народу, али и да се он искористи за одбрану и заустављање даљих освајања Турака. Други период је почео када су власти схватиле да повратак Срба у њихову постојбину неће уследити тако брзо, и обележило га је сужавање претходно датих привилегија и реформи Српске Православне Цркве. Реформе Карла VI, Марије Терезије и Јосифа II водиле су ка укидању привилегија и реформи унутрашњег уређења Карловачке митрополије, која је стављена под контролу државних власти. Убрзо након смрти Јосифа II, привилегије које су Срби добили у периоду од 1690. године до 1790. године, као правна и политичка документа која су регулисала њихов положај у Аустроугарској, престала су да важе 27. законским чланом донетим на сабору 1790/91. године. Овим законским актом Србима су призната грађанска права, а привилегије сведене на повластице које се искључиво тичу само вероисповести, школа и фондова.<sup>44</sup> Наравно, контрола црквених послова, потврда избора митрополита и епископа, дозвола за одржавање сабора и одређивање комесара остало је владарско право.

\* \* \*

### Литература:

Адамовић, Ј. (1902), *Привилегије српског народа у Угарској и рад Блатовештинског сабора 1861*, Загреб.

Веселиновић, Р. (1966), *Историја српске православне цркве са народном историјом II (1766–1941)*, Београд.

Веселиновић, Р. (1986), „Народно-црквена и привилегијска питања Срба у Хабзбуршкој монархији 1699–1716.“, *Историја српског народа IV*, Београд.

Веселиновић, Р. (2004), *Историја Српске православне цркве са народном историјом књига I*, Београд.

Гавриловић, В. (2001), *Дипломатички сјиси код Срба у Хабзбуршкој*

---

<sup>44</sup> Радонић, Ј. и Костић, М. (1954), *Српске привилегије 1690. до 1792*, Београд, 179.

монархији и Карловачкој митрополији од краја XVII до средине XIX века, Ветерник.

Грбић, М. (1891), *Карловачко владичанство књига II*, Карловац.

Грујић, Р. (1906), *Како се постојало са српским молбама на двору ћесара австријској последње године живота патријарха Арсенија III Чарнојевића*, Нови Сад.

Јакшић, М. (1901), „Природа преласка Срба у Угарску 1690. и Привилегије“, *Летопис Матице српске, књига 206*, Нови Сад.

Ивић, А. (1929), *Историја Срба у Војводини*, Нови Сад.

Косовац, М. (1910), *Српска православна митрополија карловачка по подацима од 1905. год.*, Карловци.

Костић, М. (1932), *Гроф Колер као културно-просветни реформатор код Срба у Угарској у XVIII веку*, Београд.

Костић, М. (1951), „О постању и значају тзв. ‘Инвитаорије’ Леополда I балканским народима од 6. априла 1690.“, *Историски часопис, књига 2*, Београд.

Миладиновић, Ж. (1897), *Тумач повластница, закона, уредаба и других наређења српске народне црквене аутономије у Угарској, Хрватској и Славонији*, Нови Сад.

Николич, И. (1849), *Војводство Срба Аустријских*, Беч.

Нинковић, Н. (2013), „Митрополит Павле Ненадовић и одбрана Привилегија 1751. године“, *Сусрећи култура II*, Нови Сад.

Павловић, С. (1883), *Срби у Угарској I и II део*, Нови Сад.

Поповић, Д. (1954), *Велика сеоба Срба 1690*, Београд.

Поповић, Ј. (1990), *Срби у Војводини I, II и III*, Нови Сад.

Радонић, Ј. „Војводина од Велике сеобе (1690) до сабора у Крушедолу (1708)“, *Војводина II*, Нови Сад.

Радонић, Ј., Костић, М. (1954), *Српске привилегије 1690. до 1792*, Београд.

Руварац, Д. (1889), *Посиљак и развијак српске црквено-народне аутономије: исторично расветлило*, Карловци.

Руварац, Д. (1902), *Српска митрополија Карловачка око половине XVIII века*, Сремски Карловци.

Руварац, Д. (1926), *О српско народно-црквеној аутономији у Угарској (од 1690–1903)*, Сремски Карловци.

Руварац, Д. (1927), *Српски народни сабори 1774. и 1781. године и Тештаменити митрополијски Мојсија Пејровића и Павла Ненадовића*, Нови Сад.

Руварац, И. (1898), *Оглаци о грофу Ђорђу Бранковићу и Арсенију Чрнојевићу патријарху с три излета о шакозваној Великој сеоби српској народа*, Београд.

- Руварац, И. (1934), *О ковинским привилегијама*, Београд.  
Симеоновић–Чокић, С. (1939), „Српске привилегије“, *Војводина II*, Нови Сад.  
Слијепчевић, Ђ. (2002), *Историја српске православне цркве II*, Београд.  
Томић, Ј. (1908), *Сеоба Срба*, Нови Сад.  
Ђоровић, В. (1997), *Историја српског народа*, Бања Лука.  
Хацић, А. (1880), „Два прилога из г. 1727. за повесницу српског народа“, *Летопис Матице српске*, Нови Сад.  
Швикер, Ј. (1998), *Политичка историја Срба у Угарској*, Нови Сад – Београд.

Примљено: 30. 5. 2016.

Одобрено: 10. 8. 2016.

## SERBIAN PRIVILEGES AND THEIR INFLUENCE ON THE ARRANGEMENT AND REFORM OF THE RELIGIOUS LIFE IN THE AUSTRO-HUNGARIAN EMPIRE BETWEEN THE GREAT MIGRATIONS OF SERBS UNTIL THE END OF THE REIGN OF JOSEPH II (1690–1790)

Jovan Timotijević  
Eparchy of Žiča

*Summary: The main focus of this work is on the position and the rights of Serbian people under Austro-Hungarian authority from 1690 until 1790 which were determined by documents issued by Austro-Hungarian emperors. The privileges which were granted by these*

*documents gave Serbian people full authority over their church, as well as partial state authority. The rights that the Austro-Hungarian documents granted were slowly diminished until they were totally abolished. The most important two documents that defined these rights were Rescriptum Declaratorium and Systema Consistoriale published by Maria Theresa and Joseph II. These documents totally reformed Serbian Orthodox Church, and Metropolitanate of Karlovci. These reforms meant that the church was not free to make important decisions by itself without consulting the state first. I will base this work on the documents which substantially changed the position of Serbian people and Serbian Orthodox Church within the Austro-Hungarian empire.*

**Key words:** *Serbian people, Austro-Hungarian empire, emperor, privileges, rights, reform, Rescriptum Declaratorium, Systema Consistoriale, Serbian Orthodox Church.*